

РЕЦЕНЗИЯ

От: **проф. д-р Еленита Кирилова Великова**
Университет за национално и световно стопанство
Научна специалност „Икономика и управление (туризъм)“

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по научна специалност „Икономика и управление (туризъм)“ в УНСС.

Основание за представяне на рецензията: **участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед №974/26.03.2025 на Зам.-ректора по научноизследователска дейност при УНСС.**

Автор на дисертационния труд: **Десислава Александрова Александрова**
Тема на дисертационния труд: **„Привлекателност на дестинациите за медицински туризъм“**

1. Информация за дисертанта

Дисертантът се е обучавал по докторска програма към катедра „Икономика на туризма“, факултет „Икономика на инфраструктурата“ на УНСС по научна специалност „Икономика и управление (туризъм)“, съгласно Заповед на Ректора на УНСС №930/27.04.2020 и №146/24.01.2024. Обучението е осъществено в редовна и задочна форма в периода 2020 – 2025 г.

• Кратка биографична справка

Докторант Десислава Александрова Александрова е родена на 22.05.1980 в гр. Плевен. През 2004 г. завършва бакалавърска степен в Национална спортна академия „Васил Левски“, специалност „Кинезитерапия“, а през 2019 г. придобива магистърска степен,

специалност „Кинезитерапия“ в същото висше учебно заведение. През 2014 г. завършва бакалавърска степен в Медицински университет София, специалност „Медицинска сестра“, а през 2021 г. придобива магистърска степен от университета, специалност „Управление на здравните грижи“. От 2020 г. се докторант към катедра „Икономика на туризма“ под научното ръководство на проф. д-р Мариана Янева. В професионално отношение докторант Александрова има богат опит като кинезитерапевт и медицинска сестра, придобит в лечебни заведения като УМБАЛ „Лозенец“, УМБАЛ „Токуда“ и УМБАСМ „Пирогов“.

- *Кратка информация за изпълнението на индивидуалния план*

Докторант Александрова е завършила работата, предвидена в индивидуалния учебен план. Нейната дейност е атестирана всяко тримесечие по време на редовната докторантура, съгласно нормативните изисквания на УНСС, като са представени конкретни мнения и оценки на научния ѝ ръководител. Те свидетелстват за отговорното и последователното изпълнение на всички дейности, заложи в индивидуалния учебен план.

Задължителните докторантски изпити са положени успешно. Докторант Александрова е реализирала общо 60 кредита от тях. През периода на обучение тя проявява необходимата активност по отношение на публикациите, свързани с дисертационния труд. Десислава Александрова активно е участвала в учебно-методическата и педагогическата дейност на катедрата, като е водила семинарни занятия по дисциплините „Туристически дестинации“, „Туроператорска и агентска дейност“ и „Екскурзоводско обслужване“. По време на обучението си е атестирана с положителна оценка. Дисертационният труд е депозиран в катедра „Икономика на туризма“ при УНСС в срок. Процедурните изисквания са спазени.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

- *Структура, обем*

Представеният за рецензиране дисертационен труд е в обем от 283 страници. В структурно отношение се състои от увод (5 стр.), 3 глави (234 стр.), заключение (3 стр.), списък на литературните източници (17 стр.) и приложения (20 стр.). Основният текст е илюстриран със 7 таблици и 31 фигури. В основния текст последователно са разгледани теоретичните основи на медицинския туризъм, като са открити разликите му със здравния туризъм. Внимание е отделено на информационните и комуникационните технологии в медицинския туризъм. Акцентирано е

върху привлекателността на дестинациите за медицински туризъм, като са изведени добри примери от световната практика. Представен е анализ на привлекателността на България като дестинация за медицински туризъм.

- *Оценка за: актуалност на темата; целта; задачите; обекта; предмета; основната теза на дисертационния труд.*

Темата на дисертационния труд е формулирана добре. Уводът съдържа необходимите реквизити. Актуалността на изследването е обоснована. Налице са и лични мотиви за разработване на темата, свързани с професионалното развитие на кандидата, които аргументират неговия избор.

Обектът и предметът на изследването са правилно определени. Целта на дисертационния труд е „да разкрие необходимите фактори за привлекателността на една дестинация за медицински туризъм, въз основа на литературни изследвания по темата“. Формулирани са шест изследователски задачи, които са добре аргументирани.

Изследователската теза е коректно формулирана: „България притежава значим потенциал за предлагане на медицински туризъм. Развитието на медицинския туризъм води и до развитие на туристическите дестинации, които от своя страна повишават своята атрактивност и специализация“. Тезата е разгърната и доказана чрез различни общонаучни и практико-приложни методи и подходи - сред които диалектически, логически, исторически подход, индукция, дедукция, системен анализ, описателен анализ, социологическо изследване (анкета и интервю) и графични методи.

Правилно са дефинирани 3 работни хипотези. Избран е подходящ методологически инструментариум и са представени ясно основните ограничения. Използваната съвкупност от методи и подходи позволява на докторанта да извърши качествено своето изследване.

- *Използвана научна литература (оценка на осведомеността на дисертанта по проблематиката, разглеждана в дисертационния труд).*

Списъкът с използваната литература е съставен от 168 заглавия и интернет източници на български, руски, английски и немски език. Изложението и използваната литература показват, че докторант Александрова се е запознала със значителен брой литературни източници. Те са коректно цитирани. Постигнат е баланс е обема на отделните части на труда.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

- *Акцентираща се върху основните научни и/или научно-приложни резултати, постигнати в дисертационния труд*

Първа глава на дисертационния труд разглежда теоретичната рамка, същността и спецификите на понятията туризъм, здравен туризъм и медицински туризъм, като са изведени дефиниции и категоризации от водещи учени и организации в областта на туризма. В главата е поставен основен фокус върху факторите, които влияят върху възникването на медицинския туризъм. Акцентирано е и върху характеристиките и поведението на медицинските туристи от позицията на ползватели на продукта на медицинския туризъм. Обърнато е специално внимание на състоянието на системите на здравеопазване и медицински грижи в страни като САЩ, Обединеното кралство, Германия и Сингапур.

Във Втора глава последователно са разглеждани въпросите за привлекателността на ресурсите за медицински туризъм, добрите практики в медицинския туризъм и ресурсите за развитието му в България. Акцент е поставен върху атрибутите на привлекателната дестинация, формирането на имидж на дестинацията, брендирането и особеностите на маркетинга на медицинския туризъм. Разгледан е въпросът за същността на медицинския туристически продукт и продуктовата политика в медицинския туризъм. Представени са статистически данни за състоянието, развитието и икономическия принос на индустрията на медицинския туризъм в световен мащаб и във водещи дестинации и са посочени са добри примери и практики от тях.

Трета глава е посветена на емпиричното изследване на атрактивността на България като дестинация за медицински туризъм, като са представени методика, инструментариум и етапи на изследването. Посочени са източниците на първични и вторични данни за изследването. Акцент е поставен и върху вътрешните и външните фактори, които оказват влияние върху привлекателността на дестинацията за медицински туризъм. Представен е примерен модел на дестинация за медицински туризъм в България.

Приложенията допълнително потвърждават значителната работа, която докторантът е извършил при разработването на дисертационния труд. Технически дисертацията е оформена грижливо и според изискванията. Библиографията е изчерпателна.

- *Обръща се внимание на използваната методология*

Докторант Александрова използва методология, която се основава на комплекс от научноизследователски подходи и методи. Те са диалектически, логически, исторически подход, индукция, дедукция,

системен анализ, описателен анализ, социологическо изследване (анкета и интервю) и графични методи.

- *Дава се оценка на изпълнението на поставените задачи и постигането на целта на дисертационния труд.*

Откритите научни и научно-приложни резултати дават основание за извода, че целта на дисертационния труд е постигната, а изследователските задачи са успешно изпълнени. Основната теза и работните хипотези са доказани.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

- *Оценка за приносите, посочени от дисертанта*

Дисертационният труд е посветен на актуален и значим проблем, който все още е недостатъчно изследван в българската литература по медицински туризъм. Това дава възможност за редица новаторски моменти и обосновани заключения, които в значителна степен ще подобрят туристическата дейност.

- *Акцентираща се върху основните научни и/или научно-приложни приноси в дисертационния труд.*

Приемам изведените от докторанта приноси. Считам, че самооценката на докторант Десислава Александрова е прецизна. Според мен в дисертационния труд могат да се открият следните приносни моменти с теоретичен и научно-приложен характер:

- Определени са същността и спецификата на медицинския туризъм и е открито неговото значение за туристическата индустрия.
- Анализирани са факторите, които оказват въздействие върху привлекателността на дестинациите за медицински туризъм.
- На база на извършени анализ и оценка е представено развитието на медицинския туризъм във водещи дестинации като Канада, Сингапур, Япония, Испания, Обединеното кралство, Дубай, Турция и Израел. Открити са добри практики и успешни примери от дестинациите.
- Анализирани са потенциалът на България в областта на медицинския туризъм и е разработен модел за управление на дестинацията за медицински туризъм, съобразен с ресурсните възможности на страната.

Приносните моменти в дисертацията са резултат от самостоятелната работа на автора. Те обогатяват туристическата теория и практика, и

предлагат нова посока за развитието на медицинския туризъм в дестинация България.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

- *Посочват се публикации*

Докторант Александрова има 8 публикации, свързани с темата на дисертационния труд. Публикациите са под формата на доклади, изнесени на международни и научнопрактически конференции, публикувани в редактирани колективни томове.

- *Дава се оценка на степента на разпространение на получените резултати в научната литература.*

Считам, че тези публикации представляват реално постиженията на докторанта. Те подпомагат огласяването на резултатите от дисертационния труд пред академичната общност и заинтересованите делови кръгове от практиката. Публикациите по темата на дисертационния труд превишават минималните национални изисквания за придобиване на ОНС „доктор”, съгласно чл. 2б, ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ.

6. Оценка на автореферата

- *Дава се оценка на коректността и степента на отразяване на съдържанието на дисертационния труд в автореферата.*

Авторефератът достоверно представя съдържанието на дисертационния труд. Той е в обем от 49 страници компютърно набран текст на английски език. Съставен е от шест части, които включват обща характеристика на дисертационния труд, структура и съдържание, синтезирано изложение, справка за научните приноси, списък на публикациите и декларация.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Препоръчваме на докторант Александрова да продължи научните си изследвания в областта на медицинския туризъм и да проучи по-задълбочено възможностите за комбинирането му с други специализирани видове туризъм за удължаване престоя на туристите в дестинацията.

8. Заключение

В дисертационния труд са поставени ясни цели и задачи, които докторант Десислава Александрова безспорно е постигнала и изпълнила. Изследването е задълбочено, добре аргументирано и добросъвестно. Проучена е както съществуващата литература, така и актуални документи в изследваната област. Анализите са коректни, препоръките обосновани и произтичащи от резултатите от изследването. Самооценката за научните приноси е точна и отговаря на действителните приноси. Десислава Александрова има задълбочени научни публикации по темата на дисертационния труд, представени на национални и международни форуми, публикувани в значими издания и признати издателства. Рецензираната дисертация представлява творческо постижение, което като тематика, теоретични обобщения, изводи и препоръки има своето безспорно значение за теорията и практиката в медицинския туризъм.

Представените в рецензията оценки ми дават основание да предложа на уважаемите членове на научното жури да гласуват „ЗА” присъждането на образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 3.8. „Икономика”, научна специалност „Икономика и управление (туризъм)” на Десислава Александрова Александрова – задочен докторант към катедра „Икономика на туризма” при УНСС.

Дата 21.04.2025 г.
гр. София

Рецензент:
(проф. д-р Еленита Великова)

UNIVERSITY OF NATIONAL AND WORLD ECONOMY

REVIEW

From: **Prof. Dr. Elenita Kirilova Velikova**

University of National and World Economy

Scientific Specialty "Economics and Management (Tourism)"

Regarding: dissertation thesis for acquiring an educational and scientific degree **"doctor"** in the Scientific Specialty "Economics and Management (Tourism)" at the University of National and World Economy

Grounds for submission of the review: **participation in the scientific jury for the defence of the dissertation thesis in accordance with Order №974/26.03.2025 of the Vice-Rector for Research of UNWE.**

Author of the dissertation:

Desislava Alexandrova Alexandrova

Topic of the dissertation:

"Attractiveness of medical tourism destinations"

1. Information about the PhD student

The dissertant was trained in the PhD program at the Department of Economics of Tourism, Faculty of Economics of Infrastructure, UNWE, in the scientific specialty "Economics and Management (Tourism)", according to the Order of the Rector of UNWE №930/27.04.2020 and №146/24.01.2024. The training is carried out in full-time and part-time form in the period 2020 - 2025.

- ***Brief biographical reference***

Doctoral student Desislava Alexandrova Alexandrova was born on 22.05.1980 in the town of Pleven. In 2004 she graduated from the National Sports Academy "Vasil Levski" with a bachelor's degree, specialty "Kinesitherapy", and in 2019 she obtained a master's degree, specialty "Kinesitherapy" at the same institution of higher education. In 2014, she

graduated with a Bachelor's degree from the Medical University of Sofia, specialty "Nurse", and in 2021 she obtained a Master's degree from the university, specialty "Health Care Management". Since 2020 she is a PhD student at the Department of Tourism Economics under the scientific supervision of Prof. Dr. Mariana Yaneva. Professionally, PhD student Alexandrova has extensive experience as a kinesiotherapist and nurse acquired in medical institutions such as Lozenets University Hospital, Tokuda University Hospital and Pirogov University Hospital.

- *Brief information on the implementation of the individual plan*

Doctoral student Alexandrova has completed the work foreseen in the individual study plan. Her work has been evaluated every quarter during the full-time PhD studies, according to the UNWE regulations, and specific opinions and evaluations have been submitted to her supervisor. These attest to the responsible and consistent implementation of all activities set out in the individual study plan.

The compulsory PhD examinations have been passed successfully. Doctoral student Alexandrova has completed a total of 60 credits of them. During the training period she has been active in publications related to the dissertation. Desislava Alexandrova has actively participated in the educational and pedagogical activity of the Department, having conducted seminar classes in the disciplines "Tourist Destinations", "Tour Operator and Agency Activity" and "Tour Guide Service". During her studies she was attested with a positive evaluation. The dissertation was deposited in the Department of Economics of Tourism at the UNWE in due time. The procedural requirements have been met.

2. General description of the presented dissertation

- *Structure, volume*

The dissertation submitted for review is 283 pages long. Structurally, it consists of an introduction (5 pages), 3 chapters (234 pages), a conclusion (3 pages), a list of references (17 pages) and appendices (20 pages). The main text is illustrated with 7 tables and 31 figures. The main text consistently discusses the theoretical foundations of medical tourism, highlighting its differences with health tourism. Attention is paid to information and communication technologies in medical tourism. The attractiveness of destinations for medical tourism is highlighted, with good examples from world practice. An analysis of the attractiveness of Bulgaria as a destination for medical tourism is presented.

- *Assessment for: topicality of the topic; the goal; the tasks; the object; the subject; the main thesis of the dissertation.*

The dissertation topic is well formulated. The introduction contains the necessary requisites. The relevance of the research is justified. There are also personal motives for developing the topic, related to the professional development of the candidate, which justify his choice.

The object and subject of the study are correctly defined. The aim of the dissertation is “to reveal the factors necessary for the attractiveness of a destination for medical tourism, based on literature research on the topic”. Six research tasks are formulated and are well argued.

The research thesis is correctly formulated. “The development of medical tourism leads to the development of tourist destinations, which in turn increase their attractiveness and specialization”. The thesis is developed and proven through various general scientific and practical-applied methods and approaches - including dialectical, logical, historical approach, induction, deduction, systematic analysis, descriptive analysis, sociological research (survey and interview) and graphical methods.

3 working hypotheses are correctly defined. An appropriate methodological toolkit has been chosen and the main limitations are clearly presented. The set of methods and approaches used allowed the PhD student to carry out his research qualitatively.

- *Used scientific literature (assessment of the dissertation's awareness of the issues discussed in the dissertation).*

The list of literature used is composed of 168 titles and internet sources in Bulgarian, Russian, English and German. The exposition and the literature used show that PhD student Alexandrova has consulted a considerable number of literature sources. They are correctly cited. A balance has been achieved in the volume of the different parts of the work.

3. Evaluation of the obtained scientific and scientific-applied results

- *Emphasis is placed on the main scientific and/or scientific-applied results achieved in the dissertation*

Chapter one of the dissertation examines the theoretical framework, nature and specifics of the concepts of tourism, health tourism and medical tourism, with definitions and categorizations from leading scholars and organizations in the field of tourism. The chapter focuses on the factors that influence the emergence of medical tourism. It also focuses on the characteristics and behaviour of medical tourists from the perspective of users

of the medical tourism product. Special attention is paid to the state of health and medical care systems in countries such as the USA, the UK, Germany and Singapore.

In Chapter 2, the attractiveness of medical tourism resources, best practices in medical tourism and resources for its development in Bulgaria are discussed in turn. Emphasis is placed on the attributes of an attractive destination, destination image formation, branding and the specifics of medical tourism marketing. The issue of the essence of the medical tourism product and the product policy in medical tourism is discussed. Statistical data on the status, development and economic contribution of the medical tourism industry worldwide and in leading destinations are presented and good examples and practices from them are given.

The third chapter is devoted to the empirical study of the attractiveness of Bulgaria as a destination for medical tourism, presenting the methodology, tools and stages of the study. The sources of primary and secondary data for the study are indicated. Emphasis is also placed on the internal and external factors that influence the attractiveness of the destination for medical tourism. An example model of a medical tourism destination in Bulgaria is presented.

The appendices further confirm the considerable work that the PhD student has done in developing the thesis. Technically, the dissertation has been designed carefully and as required. The bibliography is comprehensive.

- *Attention is paid to the methodology used*

PhD student Alexandrova uses a methodology that is based on a complex of research approaches and methods. They are dialectical, logical, historical approach, induction, deduction, systematic analysis, descriptive analysis, sociological research (survey and interview) and graphical methods.

- *An assessment is given of the implementation of the set tasks and the achievement of the goal of the dissertation.*

The outstanding scientific and scientific-applied results give grounds for the conclusion that the goal of the dissertation has been achieved and the research tasks have been successfully completed. The main thesis and working hypotheses are proven.

4. Evaluation of obtained scientific and scientific-applied contributions

- *Evaluation of the contributions indicated by the dissertation student*

The dissertation is dedicated to an actual and significant problem, which is still insufficiently studied in the Bulgarian literature on medical tourism. This allows for a number of innovative points and substantiated conclusions that will significantly improve tourism activities.

- *Emphasis is placed on the main scientific and/or scientific-applied contributions in the dissertation.*

I accept the contributions made by the PhD student. I believe that the self-assessment of doctoral student Desislava Alexandrova is accurate. In my opinion, the following contributions of theoretical and scientific-applied nature can be highlighted in the dissertation:

- The nature and specificity of medical tourism have been defined and its importance for the tourism industry has been highlighted.
- The factors that influence the attractiveness of medical tourism destinations are analyzed.
- Based on the analysis and evaluation, the development of medical tourism in leading destinations such as Canada, Singapore, Japan, Spain, United Kingdom, Dubai, Turkey and Israel is presented. Best practices and successful examples from the destinations are highlighted.
- Bulgaria's potential in the field of medical tourism is analysed and a model for managing a medical tourism destination is developed, in line with the country's resource capabilities.

The contributions in the dissertation are the result of the author's independent work. They enrich tourism theory and practice, and offer a new direction for the development of medical tourism in destination Bulgaria.

5. Evaluation of the publications concerning the dissertation

- *The publications are indicated*

Doctoral student Alexandrova has 8 publications related to the topic of the dissertation. The publications are in the form of papers presented at international and scientific conferences, published in edited collective volumes.

- *An assessment is given of the degree of dissemination of the obtained results in the scientific literature.*

I believe that these publications represent the real achievements of the Ph. They help to publicize the results of the dissertation to the academic community

and interested business circles of practice. The publications on the topic of the dissertation exceed the minimum national requirements for obtaining the PhD degree, according to Article 2b, paragraphs 2 and 3 of the PhD Law.

6. Evaluation of the abstract

- *An assessment is given of the correctness and the degree of reflection of the content of the dissertation in the abstract.*

The abstract faithfully presents the content of the thesis. It is 49 pages of computer-typed text in English. It is composed of six parts, which include a general description of the dissertation, structure and content, synthesis statement, reference to scientific contributions, list of publications and declaration.

7. Critical remarks, recommendations, and questions

I recommend PhD student Alexandrova to continue her research in the field of medical tourism and to explore in more depth the possibilities of combining it with other specialized types of tourism to extend the stay of tourists in the destination.

8. Conclusion

In the dissertation the aims and objectives are clear, which doctoral student Desislava Alexandrova has undoubtedly achieved and fulfilled. The research is thorough, well-argued and conscientious. The existing literature as well as actual documents in the researched area have been studied. The analyses are correct, the recommendations justified and arising from the results of the research. The self-assessment of scientific contributions is accurate and corresponds to the actual contributions. Desislava Alexandrova has thorough scientific publications on the topic of the dissertation, presented at national and international forums, published in significant journals and recognized publishers. The peer-reviewed dissertation represents a creative achievement, which as subject matter, theoretical generalizations, conclusions and recommendations has its undeniable significance for the theory and practice of medical tourism.

The evaluations presented in the review give me grounds to propose to the esteemed members of the scientific jury to vote “FOR” the award of the educational and scientific degree “Doctor” in the professional field 3.8.

**“Economics”, scientific specialty “Economics and Management (Tourism)”
to Desislava Alexandrova Alexandrova - part-time doctoral student at the
Department of Economics of Tourism at the UNWE.**

Date: 21.04.2025 г.
Sofia

**Reviewer:
(Prof. Dr. Elenita Velikova)**